

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' תשעה באב, בין הזמנים

גליון 276

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

איסור היסח הדעת מאבלות בתשעה באב

אין להסיח דעת מן האבלות כל היום. ולכן לא ימשך אחר עסקיו כדי שלא יסיח דעתו מן האבלות (מ"ב סי' תקנד ס"ק מט).
איסור שחוק וקלות ראש: וכ"ש שחוק וקלות ראש שהוא ודאי סתירה לאבלות (קרא עלי מועד שם הע"ל, וכן ע' לקמן דברי היעב"ץ).
בשעת הקינות: אסור לספר דבר ולצאת לחוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל, כל שכן שלא לשוח עם העכו"ם (שו"ע סי' תקנט סעי' ה'). דבזה ודאי מסיח דעתו מן האבלות (מ"ב שם ס"ק כג).
קריאת עיתונים: ויש שכתבו מטעם זה שאין לקרוא בעיתונים בתשעה באב (קרא עלי מועד פ"ח סעי' טז מספר נטעי גבריאל ע"פ דברי הערוך השולחן יו"ד סי' שפ"ד). וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ז סי' סו שמלמד זכות להמון העם דבלאו הכי מסיחים דעתם מהאבלות (וכלל ההיתר הוא רק לכמה רגעים ולא שח"ו יבלו כל היום בזה (שם)).
וביעב"ץ בסידורו כתב: אסור לטייל כל היום וא"צ לומר שאסור לשחוק או לעשות דבר שמביא לידי גיחוך וחוכא אלא ישב דוח כמי שמתו מוטל לפניו עכ"ל. (הו"ד בס' קרא עלי מועד עמ' קמ).

עוד בענין בקשה על מצות שופר ולולב

לעורר בקשה על בנין בהמ"ק: בגליון הקודם הבאנו שיש ענין לבקש לקיים מצות תקיעת שופר של תורה וכן מצות לולב השנה שר"ה חל בשבת הבעל"ט, ראה עוד בהערה¹.

בזמן המג"א לא היו הנשים מבינות את לשון הקודש, ולא תירגמו אותה ללשון שהן מבינות, אבל במקום שמבינות חייבות להישאר בבית הכנסת ולשמוע את קריאת התורה.

הגר"ח קניבסקי שליט"א וע' בס' תורת המועדים סי' תקנט ס"ק ט' וש"הו צריכות הנשים לשמוע דווקא מתוך מגילה כשירה כאנשים, אלא שלפי מש"כ המג"א סי' רפ"ב סק"ו שאע"פ שלפי המסכת סופרים צריכות הנשים לשמוע קריאת מ"מ לא נהגו לשמוע אי"כ ה"ה בקריאת איכה אינן צריכות לשמוע ממגילה כשירה².

וכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ר"ג) "במסכת סופרים פרק י"ח מפורש שמתרגמים מגילת איכה כדי שיבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר איכה כאנשים, והטעם נלע"ד שקריאת איכה שייך לעצם האבילות, ודרך אבלות הוא בקריאת איכה שכך תיקנו חז"ל, ומאחר שנשים חייבות להתאבל שנוגע להן כאנשים, ולכן חייבות גם כן לצום, הוא הדין שצריכים להתאבל באמירת איכה. ומיהו מנהגינו כהשיטות שאין נשים חייבות בחיובי ציבור, ששייך רק לאנשים שציבור היינו גברי וכמבואר בזבחים (עו א), ולא חייבו נשים להשתתף לשמוע איכה בציבור דוקא, וכמש"כ החיד"א עמ"ס סופרים דהכוננה חייבות היינו מנהג טוב ע"ש.

¹ כשמחכים למגילת איכה: השנה בליל תשעה באב, אלו שצריכים להמתין בבית עם המשפחה בליל תשעה באב עד זמן המנין של מגילת איכה, ראוי להכין ספרי קריאה בענייני החורבן כדי לא להסיח דעת מן האבלות.

² יש כאלו שאולי קשה להם להתאבל ולהרגיש הפסד של עבודת יו"כ, וקרוב פסח כיון שאף פעם לא זכו לראות את זה. משא"כ מצות שופר ולולב הן מצוות עשה של תורה פשוטות שמקיימים אותם כל שנה, ועכשיו בשנה זו ר"ה חל בשבת, עלולים כל כלל ישראל להפסיד מצוות האלו, דבר שלא היה 11 שנה, כמו שמסופר על חולה קורונה שהיה מורדס ומונשם בליל הסדר והצטער על כך מאד. משא"כ אם יבנה המקדש יהיה תקיעת שופר במקדש (ויתכן גם בכל מקום שיש בית דין) ולא ייעקר המצוה לגמרי.

וכן כל ישראל יזכו לקיים מצות ד' מינים. [ויש לציין שאפילו בזמן חז"ל כשעקרו את מצות שופר בשבת, אף פעם לא עקרו את זה לגמרי, ותקנו שיהא במקדש או במקום בית דין. וזה היה אחד מטענת הגרע"י שלינגר זצ"ל

רחיצת ידים בתשעה באב כדי למנוע התפשטות הוירוס

שימוש באלכוה'ל: עקב הצורך לשמור על הגינה - בתשעה באב יש להשתמש עם אלכוה'ל [ואין בזה משום סיכה כיון שזה רק להעביר זוהמא ולא בשביל תענוג^א]. משא"כ רחיצת ידים עם סבון יש בזה הנאה, ושאלה של רחיצה של תענוג^ב.
רחיצת ידים עם סבון: ואם אין לו אלכוה'ל וצריך לשטוף ידים משום היגיינה מותר לרחוץ ידים עם סבון (הגר"י קנר שליט"א וכן שמענו בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א). כיון שאינו מכוון משום תענוג^ג, רק אין לכוון משום הנאה (ע' סידור היעב"ץ).

אלכוה'ל עם תוספת ריח: ואף המשתמש עם אלכוה'ל עדיף להתשמש עם אלכוה'ל פשוט בלי תוספת ריח (הגר"י קנר שליט"א). כדי שלא יהיה שאלה של סיכה של תענוג.
כשצריך דוקא לרחוץ ידים עם סבון: מעיקר הדין מותר לרחוץ ידים עם סבון, ולכן אם יש איזה צורך להשתמש דוקא עם מים וסבון (דאלכוה'ל לא מהני להיגיינה כמו רחיצת ידים עם סבון) מותר לשטוף ידים עם סבון (וכנ"ל).

בית הכנסת: ראוי לבית הכנסת להקפיד לסדר שיהא אלכוה'ל לציבור בת"ב.

נשים במגילת איכה

השנה עקב ההגבלות, בהרבה מקומות לא יתקיימו עזרת נשים למגילת איכה. ויש לציין דמעיקר הדין מגילת איכה הוא כמו שאר קריאת התורה, וכמו שלא נהגו הנשים להקפיד לשמוע קריאת התורה, הן לא צריכות להקפיד לשמוע איכה בציבור וראה בהערה¹.

^א ע' בבה"ל סי' תקנד סעי' טו ד"ה וסיכה שם דמסיק שרק סיכה של תענוג אסור, אבל סיכה להעביר זוהמא מותר ודלא כמטה יהודא. ובפרט באלכוה'ל שאין בזה תענוג.

^ב רחיצה אסורה בט"ב באב – ואפילו להושיט אצבעו במים אסור (שו"ע סי' תקנ"ד סעי' ז' וסעי' ט' ומ"ב שם ס"ק יט), ואם היו ידיו מלוכלכות מותר לרחוץ לפי הצורך להעביר הלכלוך, ולא יכוין להנאת רחיצה. ע' מ"ב סי' תרי"ג סעי' ב' בהל' יום כיפור.

ובשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' פז) כתב דאסר להדיח כלים שנתלכלכו מאכילת קטנים בט"ב וכדומה א"כ צריך להם עתה או לסעודת לילה. אך אם ילבש כפפות גומי מותר ללבוש הכל.

^ג **שימוש בכפפות:** הוא בדרך כלל לא עצה טובה (ליום שלם כגון ת"ב) כיון שיש הצטברות מהירה של חיידקים על הכפפות, ורק אם מהליף הכפפות לאחר זמן קצר יש בהם תועלת.

^ד כמו שרופא או אחות שצריך לטפל עם חולים ויש צריך לשטוף ידים משום היגיינה, דבר זה מותר גם בתשעה באב, דהרחיצה אינו משום תענוג אלא כדי להעביר זוהמא (של חיידקים).

^ה אלא משום מנהג טוב, אבל השנה עקב ההגבלות הוה כשעת הדחק, שעל דעת כן לא קיבלו.

^ו וז"ל מסכת סופרים (שם פ"ח) ומתרגם כדי שיבינו בו שאר העם והתינוקות שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים וכ"ש זכרים וכן המה חייבות בתפילה ובברכת המזון ובמזוזה.

בשו"ע סי' רפב סעי' ג' משמע דנשים חייבות בקריאת התורה.

וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק יב בשם המג"א) שהנשים, אע"פ שאין חייבות בתלמוד תורה, מכל מקום חייבות לשמוע קריאת התורה כאנשים, ואין נוהגות לזוהר בזה, ואדרבה, יש מקומות שנוהגות הנשים לצאת חוץ בעת הקריאה.

וכתב הגר"י אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' מח) שכל הנראה

סכנה להיכנס לים

בבין הזמנים בשנה שעברה, היס גבה כמה קרבנות עם טרגדיות לייע [בחוף לא מוכרז וכדומה].

נביא מראה מקומות בנושא זה:

איתא בשו"ע סי' תריג סעי' ה' בענין להקביל פני רבו יכול לעבור במים עד צאורו ביום הכיפורים וכו' והוא שלא יהיו המים רודפים, דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה, אפילו אם אינם מגיעים עד מתנים (והמג"א סי"ק ו' במ"ב (שם סי"ק יז) כתבו דעד מתנים לאו דוקא והוא הדין מעט למעלה מהם. אולם בא"ר אות ז' כתב דמה שהחמיר השו"ע בסכנות נפשות משום דא"א לצמצם כ"כ, וכ"כ במטה אפרים שם באלף המטה אות י'. ומבואר שאסור להכנס לים כשהמים רודפים ואם היס סוער וודאי אסור להכנס למים.

ועי' מה שכתב הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (סי' רעב) דביום אוקינוס שהמטר והרוחות נמצאים בימי הקיץ דוקא, לא ילך בו ע"ש. הנכנס למקום חשש סכנה במים יש בזה שאלה של ברכת הגומל. ע"ע בס' חזון עובדיה ברכות עמ' שסג ומה שביאר הגר"י יוסף שליט"א ע' בס' אין למו מכשול עמ' כט.

כל עיני סכנה

וכתב המאירי (יומא עז) כל ענין שמירת הנפש כל שיש בו לחוש לסכנה יזהר בעצמו ולא יהא אדם מוסר עצמו לסכנות, וכל המוסר עצמו לסכנות אסור. וד"ז מובא בשו"ע הרב ה' שמירת גוף ונפש סעי' יא, קיצור שו"ע סי' לג סעי' יג, כף החיים יו"ד סי' קט"ז אות צט, דרכ"ת שם סי"ק פג.

ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קיא כתב 'פשוט מאד דבכלל הלכות אלו בזמנינו אלו הנוסעים במכונית אוטו במהירות גדולה, וכל אחד רוצה להקדים חברו, וכבר ידוע כמה קפחו חייהם כבר בעו"ה והיא סכנה גמורה, זה וכיוצא בו ספק רציחה וספק מאבד עצמו לדעת'.

מארגני טיולים

טיולים במקומות עם מים: לפי שידוע בשנים האחרונות שכל המקומות שיש בהם מים, כגון מעיינות מסלולי מים וכו' בדרך כלל ריקים ונקיים בשעות הבוקר המוקדמות [למסלולים אלו יש להתפלל נץ במקום הכי קרוב ולסיים עד השעה 9 - 10 בבוקר].

טיול במקום חשש סכנה: עי' מה שכתבנו לעיל.

אלו שמארגנים טיולים חייבים לדאוג שאין בהם מכשול לכהנים. ניתן לברר ע"י התאחדות הכהנים בית דין של הגר"נ קרליץ זצ"ל מענה טלפוני לשאלות בעיני טהרת הכהנים - 0722722901
מדריך הטיולים הרב ישראל שפירא שליט"א 0527115039.

באיסור הסתכלות - ודרכא אחרינא

כתב בחוט שני דברי הגר"נ קרליץ זצ"ל (הלי' שבת ח"ג עמ' רסד) **ללכת במקום שנמצאות נשים שאינם לבושות בלבוש צנוע, אם יש לו דרך אחרת לילך אסור לו לילך שם, ואל הולך שם נקרא אף אם לא מכוון להסתכל ולא ניחא ליה בהנאה זו ואף אם עוצם עיניו וכו' אם יש לו דרך אחרת, אך אם הדרך האחרת היא יותר ארוכה מאשר הדרך הראשונה [או אם יש טורח גדול לילך לדרכא אחרינא] מיקרי ליכא דרכא אחרינא,** עכ"ד וכתב בס' **אום אני חומה** (ח"א עמ' נד) "אם הדרך השניה ארוכה יותר, או שצריך להוציא יותר הוצאות, חשיבה כליכא דרכא אחרינא, ויש להקל, ועדיין צריך עיון"

שעשה מעשה לפני 1600 שנה בירושלים ותקע ברי"ה שחל בשבת. עי' בס' עיר הקודש והמקדש להגרימיט ח"ג פ"כ שהארץ לבאר המשא ומתן בינו לשאר גדולי הרבנים, ואציג שרוב גדולי הדור לא הסכימו לו לעשות מעשה (ע"ש), אבל לעניינו יש מקום לבקש ולהצטער על כך שבמהרה יבנה המקדש ונזכה לזה שוב, ועל כל אחד מצוה לחפש דברים שמעורר אותם להצטער על החורבן, כגון הטרדגיות בשנה אחרונה (בין בגשמיות בין ברוחניות), ועיי' זה להשתדל לעורר הבכי ולבוא לתיקון המעשים.

[מענין לענין - שאילה לעיון במצות שופר בשבת: אם יש חולה מסוכן לייע ברי"ה שחל בשבת שמשותק מאד לקיים מצות תקיעת שופר ובמרה שחורה על כך, ולפי השערת הרופאים יש בזה משום פיקוח נפש לקיים רצונו, לכאורה היינו מצווין לעבור על האיסור דרבנן לתקוע בשבת, ולתקוע בשבילו כדי שלא תטרף דעתו. ולכמה אחרונים יוצאים ידי חובה בזה דחז"ל לא עקרו המצוה לגמרי (עי' דו"ח רעק"א מערכה ח) (ובפרט בירושלים העתיקה), (דיש מקרים שמוטר לחלל שבת ליישב דעתו של חולה עי' מ"ב סי' ס' שו"ת מא, ש"כ פלי"ב סעי' כה, ואחרות שבת פ" כ סעי' כו-כו ויש אופנים אף באיסור תורה, נשמח לשמוע הערות והארות על כך].

עכ"ד. **בחירת מקום נופש או טיול:** ולכן כשיש שתי אפשרויות לטיולים או מקומות נופש ובאחד מהם יש יותר נסיונות מהשני (של פריצות וכו') צריך ללכת למקום עם פחות נסיונות, דמצוי דנחשב איכא דרכא אחרינא (ע' ב"ב דף נו ע"ב).
וז"ל הגר"א אריאלי שליט"א (דברו על לב ירושלים מהדורה תשי"ע עמ' 12) "ובודאי עלינו להיזהר ובפרט בני חו"ל שאינם מכירים כ"כ, שלא ללכת למקומות מסוכנים ברוחניות ובגשמיות וספיקן לחומרא".

ללכת למקום נופש עם המשפחה המורחבת

העירו אודות הזהירות בשהייה במקומות נופש עם בני המשפחה (גיסיים וכו') שבמקום נופש מצוי קלות ראש יותר (ולא דמי לשולחן שבת) [ובענין איסור שחוק וקלות ראש וכו' ראה במ"ב שו"ע אבן העזר סי' כא סעי' א].

התבקשו להעיר: צעירים ללא מסגרת בבין הזמנים

יש לשים לב לצעירים הנמצאים בלי מסגרת של ארגוני בין הזמנים (ובפרט השנה עקב המצב), דבר זה לפעמים גובל בפיקוח נפש ברוחניות ובגשמיות ר"ל.

ויש להיזהר במה שמצוי בבתי הארחה ומלוניות, בהם מכשירים (מכשירי צפייה ואינטרנט וכדו') שרבים חללים הפילו ר"ל [וכן חיבורי wi-fi שבו נותן אפשרות למחשב, טבלט, מצלמה (שלא נתקו) להתחבר לאינטרנט].

זהירות בקריאת שמע של שחרית (הובא בס' תורת המועדים בבין המצרים)

כידוע הגמ' בחגיגה ט: על הפסוק "מעוות לא יוכל לתקון" זה שביטל קריאת שמע של שחרית או של ערבית, או שביטל תפילה של שחרית או של ערבית.

הנה כמה וכמה אנו משתדלים למצוא חן בעיני הקב"ה ושיתקבלו תפילותינו לפני אדון כל, ואם נודע שיש איזה מקום קדוש המסוגל לתפילה, אז בזרירות עצומה מזדרזים להתפלל שם. והנה היסוד הראשון של תפילה הוא, להקפיד להתפלל בזמן הרצוי לתפילה, והחפץ חיים היה אומר שכשמתפללים לאחר זמן תפילה הרי זה כמו שטרות שעברו זמנם שבקושי עוברים לסוחר, וגמרא מפורשת היא בברכות כו. וכן נפסק בשו"ע סי' פט סעי' א שתפלת שחרית בזמנה נותנים לו שכר של תפילה בזמנה, ולאחר זמנה אין לו שכר תפילה בזמנה רק שכר תפילה, והרי זה דומה כאילו שיש לו הזדמנות לקבל מתנה של מליון דינרי זהב, ומי שבא אחר זמנו מקבל חצי או רבע מליון דינרים. מי פתי שבשביל מעט עצלות יסכים לבוא מאוחר ולהפסיד ולאבד את העושר הגדול שיכול לקבל, ומי שמזלזל בזה הרי הוא כשוטה המאבד בידים מה שנותנים לו.

ב. מי שנשתהה בלילה עד מאוחר באופן שיש לו ספק האם יצליח להתעורר בבוקר לזמן קריאת שמע, יש להסתפק האם מותר לו ללכת לישון וליכנס לספק ביטול מצות עשה, והרי זה דומה לאדם שנוסע לבית מלון לחג הפסח, ומסתפק האם יש שם מצה לחיוב כזית, שהדבר ברור שימנע מלנסוע לכזה מקום שספק האם יוכל לקיים מצוה דאורייתא, ומצות קריאת שמע חשובה יותר מאכילת מצה שיש בה קבלת עול מלכות שמים. [והגר"י סגל ממנצ'סטר זצ"ל שמע פעם מבחור שאיחר זמן קריאת שמע ואמר לו: אם אני הייתי מאחר ק"ש בזמנה, הייתי מקבל התקפת לב ר"ל].

ג. לקרוא קריאת שמע ברגעים אחרונים קודם התפילה, מפסידים בזה - א) שקורא בלי תפילין כאילו מעיד עדות שקר. ב) לכתחילה תיקנו חז"ל לומר ק"ש בזמנה בברכותיה.

ג) לא ימלט שלפעמים עלול לאחר את הזמן ח"ו, וזהו מעוות לא יוכל לתקון. ד) מי שקובע כן מראה בעצמו שאינו חושש לקיים המצוה לכתחילה, והרי זה זלזול במצות ק"ש כאילו שלא חשוב בעיניו לקיים את המצוה כתיקונה. (ע"ש עוד).

לארגן מנין בשעה 9: ובימים אלו לארגן מנין שחרית בשעה 9 הוא עלול לגרום מכשול, שזאת אומרת ברכו 9:15 וסוף זמן ק"ש 9:20: וכידוע תמיד יש מאחרים בגלל זה מצות ק"ש. **ולכל הפחות לכתוב סוף זמן קריאת שמע על המודעה.**

לתרומות הערות והארות - 08-928-5647

(מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי